

Міністерство освіти і науки України
**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

04074. Київ, Вишгородська, 19 Тел. 430-02-60, 430-43-90

e-mail: nenc@nenc.gov.ua

«09» серпня 2017 р. № 156

Організація та зміст освітнього процесу в позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного спрямування у 2017/2018 навчальному році

Розвиток в учнів різноманітних здібностей, формування стійкого інтересу як до бажання отримання знань взагалі так і до природничих дисциплін зокрема, створення основи для свідомого вибору професії, пов'язаної з використанням отриманих знань, лежать в основі поглибленої підготовки вихованців за напрямками у ПНЗ.

У 2017/2018 навчальному році заняття у творчих учнівських об'єднаннях еколого-натуралістичного напрямку позашкільних навчальних закладів проводитимуться за типовими програмами, які мають гриф МОН України, затверджені департаментами (управліннями) освіти і науки державних адміністрацій, педагогічними радами. Доцільно користуватися останніми редакціями програмних засобів, як то:

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ. ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист МОН України від 15.09.2014 р. № 1/11-14729));

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист МОН України від 01.06.2013 р. № 1/11-9332));

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ: еколого-біологічний профіль (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (Лист МОН України № 1/11-10901 від 04.07.2013 р.));

ЗБІРНИК НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ РОБОТИ ТВОРЧИХ УЧНІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА ФАКУЛЬТАТИВІВ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ [методичний посібник / за загальною редакцією д.п.н. В.В. Вербицького].- К.: «АВЕРС», 2013. – 220 с.;

ЗБІРНИК НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ: ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ. [методичний посібник / за заг. ред. д.п.н. В.В. Вербицького] – К.: «НЕНЦ», 2013. – 62 с.;

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ: ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ. [збірник / за загальною редакцією д.п.н. В.В. Вербицького] – К.: НЕНЦ, 2014. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (Протокол № 3 від 09.07.2014 р.)). – с. 7-74.

Перелік тем навчальної програми беремо за основу. Згідно листа МОН України від 17.08.2016 р. № 1/9-437 педагоги можуть самостійно обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах окремої теми, але так, щоб не порушувалась логіка його викладу, змінювати орієнтовну кількість годин, передбачених програмами

для вивчення тем або розділів, та час проведення тематичних екскурсій, використовуючи для цього резервні години або години навчальної практики.

Автономія педагога має бути забезпечена вільним вибором форм організації навчально-виховного процесу, способів навчальної взаємодії, методів, прийомів і засобів реалізації змісту освіти. Отже, керівник гуртків має право самостійно переносити теми занять, відповідно до засвоєння учнями навчального матеріалу, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Адміністрація навчального закладу або працівники методичних служб можуть лише надавати методичну допомогу педагогічному працівнику, з метою покращення навчально-виховного процесу, а не контролю.

Основна концептуальна ідея будь-якої навчальної програми біологічного напрямку повинна базуватися на реалізації функціонального підходу до розкриття знань про тваринний, рослинний світ або людину. Вивчення функції, а потім – будови, сприяє формуванню поняття про біологічний організм як цілісну систему, створює проблемну ситуацію як він живе? та потребу в її розв'язуванні (встановлення причинно-наслідкових зв'язків). Тому рекомендується більше уваги приділяти вивченню процесів життєдіяльності, притаманних живим організмам, щоб показати системність їх організації, функціонування в умовах природного або соціального середовища.

При вивченні тем у програмах валеологічного напрямку слід зорієнтувати підлітків на здоровий спосіб життя, забезпечити їх базову валеологічну підготовку.

В ТУО «Юні фізіологи тварин», «Основи ветеринарії», «Юні акваріумісти», «Основи біології» та інших обов'язковим є дотримання принципів єдності будови і функції та послідовності при формуванні анатомічних та фізіологічних знань у темах всього курсу. Варто зазначити, що рівень і глибина засвоєння фізіологічних та анатомічних понять мають відповідати віковим можливостям вихованців, не переобтяжувати надмірною інформацією і тим самим не знижувати інтерес до пізнання природи.

Особливе місце у навчальному процесі слід відвести дослідам, спостереженням, які рекомендується проводити не тільки на заняттях, а й вдома, на екскурсіях, під час практики. Біологічні експерименти та демонстрації мають знайомити молодь з методами дослідження природи, розвивати навички самостійної роботи та спостережливості, зацікавлювати до вивчення біології.

Практичне викладання без використання сучасних педагогічних технологій зменшує ефект зацікавленості підлітків у здобутті фахової освіти. Проектування процесу навчання з урахуванням конкретної навчальної мети забезпечать успіх у засвоєнні учнями знань та формуванні у них умінь і навичок. Серед них — методи перевірки знань шляхом тестування. Тестові завдання також дозволяють педагогу динамічно визначити рівень засвоєння дітьми теоретичного матеріалу й уміння його застосовувати на практиці. Тести активізують пізнавальну діяльність молодих людей, сприяють розвитку в них уміння концентруватися, робити правильний вибір.

Педагогічний досвід акцентує увагу на використанні у навчально-виховному процесі різноманітних творчих методів: конкурсів, майстер-класів, практичних занять, захистів проектів, в рамках поширення особистого досвіду роботи.

Спостерігається інтенсифікація використання різноманітних прийомів та засобів навчання, творчий підхід до друкованих і електронних посібників, при якому доцільне застосування ІКТ. Розвивати пізнавальний інтерес у молоді, слід через самостійну роботу з різними джерелами інформації: науково-популярною літературою, відеоматеріалами, ресурсами Інтернету тощо.

Педагогам доцільно використовувати для підготовки до занять матеріали, які висвітлюються на сторінках періодичних видань видавництв «Педагогічна преса», «Шкільний світ», «Освіта», «Ранок», тощо.

З метою використання у практичній діяльності, приводимо перелік основних діючих типових початкових програм:

[БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013р. №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання (основний рівень). Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-9 класів.

[ЕКОЛОГІЧНА БІОХІМІЯ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 р. №1/11 -10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання (вищий рівень). Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ЕКОСВІТ \(автор Колишкіна А.П.\) «Схвалено Комісією з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України» \(протокол № 2 від 09.04.2014, лист ІТЗО від 07.07.2014 № 14.1/12-Г-11260\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Початковий рівень. Обсяг навчальних годин – 36 год (1 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 1-10 років.

[ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ \(авторський колектив Краси́лівського Будинку творчості дітей та юнацтва департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації\) «Схвалено Комісією з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України» \(протокол № 3 від 18.12.2013, лист ІТЗО від 29.01.2014 № 14.1/12-Г-10\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Початковий рівень (2 роки навчання) – 144 год (4 год/), основний рівень (2 роки навчання) – 216 год (6 год/тиждень), вищий рівень (1-й рік) – 216 год (6 год/ тиждень). Вікова категорія вихованців – вихованці середнього і старшого шкільного віку.

[ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ \(автор Драган О.А.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 №1/11- 9332\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Обсяг навчальних годин – 16 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 12-14 років.

[ЛЮБИТЕЛІ СУКУЛЕНТНИХ РОСЛИН \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Схвалено Комісією з біології, екології та природознавства Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» \(протокол № 3 від 23.10.2012\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Основний рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні середніх та старших класів.

[ОСНОВИ АГРОХІМІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 р. №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ОСНОВИ БІОЕТИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Схвалено Комісією з біології, екології та природознавства Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» \(протокол № 3 від 23.10.2012\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Початковий рівень. Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 7-9 класів.

[ОСНОВИ БІОІНДИКАЦІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 р. №1/17-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання (початковий, основний, вищий рівні). Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень), 324 год (9 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ОСНОВИ БІОЛОГІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11–10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 10-11 класів.

[ОСНОВИ БІОХІМІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901 \)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 9-11 класів.

[ОСНОВИ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання (вищий рівень). Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 14-17 років.

[ОСНОВИ ГЕНЕТИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання (вищий рівень). Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 9-11 класів.

[ОСНОВИ ГІДРОБІОЛОГІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання (початковий та основний рівні). Обсяг навчальних годин – 144 год(4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ОСНОВИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МІКРОБІОЛОГІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання (початковий, основний та вищий рівні). Обсяг навчальних годин –144 год (4 год/тиждень),

216 год (6 год/тиждень), 324 год (9 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ОСНОВИ ЕНТОМОЛОГІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання (початковий і основний рівні). Обсяг навчальних годин – 144 год(4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-10 класів.

[ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, інформаційно-технічний профіль. 3 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень), 324 год (9 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 7-11 класів.

[ОСНОВИ ПЕРЕПЕЛІВНИЦТВА \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Схвалено Комісією з біології, екології та природознавства Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» \(протокол № 3 від 23.10.2012\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Початковий рівень. Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-9 класів.

[ОСНОВИ ФІЗІОЛОГІЇ РОСЛИН \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 № 1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання (початковий і основний рівні). Обсяг навчальних годин – 216 год(6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ОСНОВИ ЦИТОЛОГІЇ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 10-11 класів.

[ПТАХІВНИЦТВО З ОСНОВАМИ ВЕТЕРИНАРІЇ ТА ЗООГІПІЄНИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 9-11 класів.

[ФЛОРИСТИКА І ФІТОДИЗАЙН ІНТЕР'ЄРУ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні середнього та старшого шкільного віку.

[ЮНІ АКВАРІУМІСТИ \(автор Леус Ю.В., к.б.н\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 15.09.2014 №1/11-14729\)](#)

Еколого-патураліспшчпий напрям позашкільної освіти. Еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання (початковий – 144 год (4 год/тиждень) та основний – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 12-15 років.

[ЮНІ БДЖОЛЯРІ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 6–10 класів.

[ЮНІ ВІНОГРАДАРІ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Схвалено Комісією з біології, екології та природознавства Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» \(протокол № 3 від 23.10.2012\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Початковий рівень (I рік) – 144 год (4 год/тиждень), основний рівень (I рік) 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 7-10 класів.

[ЮНИХ ВІНОГРАДАРІВ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – діти старшого шкільного віку.

[ЮНІ ГЕНЕТИКИ-СЕЛЕКЦІОНЕРИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин -216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ЮНІ ГІДРОБІОЛОГИ \(автор Лимаренко Д.О.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 №1/11-9332\).](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Обсяг навчальних годин -16 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 12-14 років.

[ЮНІ ЕКОЛОГИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців учні 9-11 класів.

[ЮНІ ЗООЛОГИ \(автор Драган О.А.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 №1/11-9332\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Обсяг навчальних годин -16 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців -12-14 років.

[ЮНІ ЗООЛОГИ \(автор Котляревська В. А., к.б.н.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 15.09.2014 №1/11- 14729\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання (початковий та основний рівні). Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 12-15 років.

[ЮНІ КАРТОПЛЯРІ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, еколого-біологічний профіль. 1 рік навчання. Обсяг навчальних годин -144 год (4 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 5-9 класів.

[ЮНІ КВІТНИКАРІ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин -144 год (4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців -учні 7-10 класів.

[ЮНІ КІНОЛОГИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Основний рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – діти середнього шкільного віку.

[ЮНІ КОНЯРІ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Схвалено Комісією з біології, екології та природознавства Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» \(протокол № 3 від 23.10.2012\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців учні 9-11 класів.

[ЮНІ КРОЛІВНИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Схвалено Комісією з біології, екології та природознавства Науково-методичною радою з питань освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» \(протокол № 3 від 23.10.2012\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання. Основний рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців учні 9-11 класів.

[ЮНІ ЛІСІВНИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 8-11 класів.

[ЮНІ ОВОЧІВНИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11 –10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 3 роки навчання. Вищий рівень. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців учні 9-11 класів.

[ЮНІ ОРНИТОЛОГИ \(автор Радченко Т.Д.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 15.09.2014 №1/11 – 14729\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання (основний та вищий рівні). Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців — 14-17 років.

[ЮНІ ОХОРОНЦІ ПРИРОДИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців учні 6-8 класів.

[ЮНІ РОСЛИННИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин -144 год (4 год/тиждень), 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців 11-15 років.

[ЮНІ САДІВНИКИ \(авторський колектив Національного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист МОН України від 04.07.2013 №1/11-10901\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти, еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання. Початковий рівень Обсяг навчальних годин – 144 год (4 год/тиждень). 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – учні 3-5 класів.

[ЮНІ САДІВНИКИ \(автор Мазур П.О.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 15.09.2014 №1/11-14729\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання Початковий рівень -144 год (4 год/тиждень), основний рівень – 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 11-15 років.

[ЮНІ ФОТОНАТУРАЛІСТИ \(автор Дужук С.А.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 15.09.2014 №1/11- 14729\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання (основний рівень – 144 год (4 год/тиждень) та 216 год (6 год/тиждень). Вікова категорія вихованців – 12-16 років.

[ЛЮДИНА І ДОВКІЛЛЯ \(автори: Копилець Є. В., Пустовіт Н. А.\) «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» \(протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України від 12 червня 2015 року\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год. (основний рівень). Вікова категорія вихованців – діти віком від 13 до 15 років.

Навчальна програма «Людина і довкілля» орієнтована на системне і цілісне запровадження в практику роботи позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку навчально-методичних матеріалів комплексу «Зелений пакет».

[ПРИРОДА РІДНОГО КРАЮ \(автори: Васютіна Т. М., Драган О. А., Трегубова Л. А.\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 11.11.2015 №1/11-16378\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. Еколого-біологічний профіль. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год. (початковий рівень). Вікова категорія вихованців – діти віком від 7 до 10 років.

Переорієнтація змісту позашкільної освіти на цілі сталого розвитку передбачає пізнання дітьми навколишнього середовища свого міста чи села, своєї малої батьківщини, проблем і перспектив свого біорегіону. На таких засадах розроблено навчальну програму «Природа рідного краю», яка спрямована на реалізацію в гуртках еколого-натуралістичного напрямку закладів освіти.

Навчальна програма побудована за лінійно-концентричним принципом. Вона передбачає вивчення компонентів неживої і живої природи, роботу над екологічними, дослідницькими, творчими, інформаційними, прикладними проектами, проведення фенологічних спостережень, дослідницької роботи.

БІОЛОГІЯ РОСЛИН (авторський колектив НЕНЦ) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (лист Міністерства освіти і науки України від 11.11.2015 №1/11-16376)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти.. 1 рік навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год. (вищий рівень). Вікова категорія вихованців – діти віком від 15 до 17 років.

Навчальна програма реалізується в гуртках еколого-натуралістичного напрямку, а також у творчому учнівському об'єднанні вищого рівня – Природничій школі учнівської молоді.

Екологізація змісту програми сприяє формуванню у вихованців цілісного та всебічного сприйняття природи, вміння бачити взаємозв'язки, взаємозалежності всіх складових природи, суспільства та довкілля; формуванню відповідального ставлення до природи і готовності до активної охорони; усвідомлення дотримання природоохоронного законодавства.

Суттєвою частиною програми є заняття у дистанційному форматі. Програмою передбачено ознайомлення з презентаціями в форматі PowerPoint, виконання графічних завдань з моделювання життєвих циклів організмів, виконання інтерактивних тестів, ознайомлення з базовими Інтернет-ресурсами з відповідних тем.

БІОЛОГІЯ ТВАРИН (авторський колектив НЕНЦ) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (лист Міністерства освіти і науки України від 11.11.2015 №1/11-16376)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год. (вищий рівень). Вікова категорія вихованців – діти віком від 15 до 17 років.

Навчальна програма реалізується в гуртках еколого-натуралістичного напрямку, а також у творчому учнівському об'єднанні вищого рівня – Природничій школі учнівської молоді.

Навчальний зміст програми побудований за концентрично-блочним принципом. Вона передбачає вивчення розділів – одноклітинні організми; багатоклітинні безхребетні; хордові тварини. В межах програми виділяються розділи, присвячені різним таксонам відповідно до сучасної класифікації безхребетних та хордових тварин.

Суттєвою частиною програми є заняття у дистанційному форматі. Програмою передбачено ознайомлення з презентаціями в форматі PowerPoint, виконання графічних завдань з моделювання життєвих циклів організмів, виконання інтерактивних тестів, ознайомлення з базовими Інтернет-ресурсами з відповідних тем.

БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ (авторський колектив НЕНЦ) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (лист Міністерства освіти і науки України від 11.11.2015 №1/11-16376)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 1 рік навчання. Обсяг навчальних годин – 144 год. (вищий рівень). Вікова категорія вихованців – діти віком від 15 до 17 років.

Навчальна програма реалізується в гуртках еколого-натуралістичного напрямку, а також у творчому учнівському об'єднанні вищого рівня – Природничій школі учнівської молоді.

Мета програми: сформувати цілісне уявлення про будову та функції організму людини.

Крім теоретичних занять, передбачено проведення лабораторних робіт, демонстрацій експериментів, екскурсій до науково-дослідних установ. Належна увага приділяється розвитку особистості та реалізації творчих здібностей вихованців.

Суттєвою частиною програми є заняття у дистанційному форматі. Програмою перед-

бачено ознайомлення з презентаціями в форматі PowerPoint, виконання графічних завдань з моделювання життєвих циклів організмів, виконання інтерактивних тестів, ознайомлення з базовими Інтернет-ресурсами з відповідних тем.

[ЗАГАЛЬНА БІОЛОГІЯ \(авторський колектив НЕНЦ\) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» \(лист Міністерства освіти і науки України від 11.11.2015 №1/11-16376\)](#)

Еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти. 2 роки навчання. Обсяг навчальних годин – 216 год. (вищий рівень). Вікова категорія вихованців – діти віком від 15 до 17 років.

Навчальна програма реалізується в гуртках еколого-натуралістичного напрямку, а також у творчому учнівському об'єднанні вищого рівня – Природничій школі учнівської молоді.

У змісті програми належна увага приділяється питанням екології, багато з яких спрямовано на формування екологічної культури особистості. До програми входять основи валеології, ознайомлення з якими сприятиме формуванню ставлення до власного здоров'я як першооснови повноцінного життя і творчої діяльності.

Суттєвою частиною програми є заняття у дистанційному форматі. Програмою передбачено ознайомлення з презентаціями в форматі PowerPoint, розв'язування задач, виконання графічних завдань з моделювання життєвих циклів організмів, виконання інтерактивних тестів з тематики розділу, ознайомлення з базовими Інтернет-ресурсами з тематики розділів.

Також в практиці профільних ПЗ та загальноосвітніх навчальних закладів можна використовувати типові навчальні програми видані раніше. Для прикладу наводимо перелік програм гуртків, які найчастіше застосовували педагоги Хмельницького обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та інших навчальних закладів Хмельниччини останніми роками (лист ХОЕНЦУМ від 25 липня 2017 року № 162; посилання: hoencum@gmail.com, www.hoencum.km.ua). Слід зауважити, що зазначені нижче програми потребують доопрацювання й оновлення із врахуванням вікових особливостей учнів та сучасних вимог МОН України до складання програм:

1. Гурток «Екологи-краєзнавці». /Замовне видання/ Програми гуртків для загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів– К.: Освіта, 1993. - 32с.

2. Гурток «Фітотерапія». /Замовне видання/ Програми гуртків для загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів – К.: Освіта, 1993. - 32с.

3. Гурток «Заповідними стежками рідного краю». Програми гуртків природничо-біологічного напрямку Спецвипуск журналу «Біологія» (Шкільний світ). № 16-17 (556-557) червень 2008.

4. Гурток «Юні валеологи». Програми гуртків природничо-біологічного напрямку. Спецвипуск журналу «Біологія» (Шкільний світ). № 16-17 (556-557) червень 2008.

5. Гурток «Юні аматори зеленої архітектури». Програми для еколого-натуралістичних гуртків позашкільних закладів. – К.: ІЗМН, 1996. – 192с.

6. Гурток «Рослини - символи України». Програми для еколого-натуралістичних гуртків позашкільних закладів. – К.: ІЗМН, 1996. – 192с.

7. Гурток «Юні натуралісти». Програми для еколого-натуралістичних гуртків позашкільних закладів. – К.: ІЗМН, 1996. – 192с.

8. Гурток «Юні ботаніки-рослинники». Програми для позашкільних установ і загальноосвітніх шкіл. – К.: Радянська школа, 1983. – 112с.

9. Гурток «Юні друзі природи середнього шкільного віку». Програми гуртків з біології, екології, сільського господарства для загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. – К.: НЕНЦУМ, 2001. – 236с.

10. Гурток «Юні друзі природи молодшого шкільного віку». Програми гуртків з біології, екології, сільського господарства для загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. – К.: НЕНЦУМ, 2001. – 236с.

11. Гурток «Юні медики». Програми гуртків з біології, екології, сільського господарства для загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. – К.: НЕНЦУМ, 2001. – 236с.

12. Гурток «Юні квітникарі-аранжувальники». Програми гуртків з біології, екології, сільського господарства для загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. – К.: НЕНЦУМ, 2001. – 236с.

13. Гурток «Юні любителі домашніх тварин». Програми гуртків з біології, екології, сільського господарства для загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. – К.: НЕНЦУМ, 2001. – 236с.

З метою плідної організації роботи творчих учнівських об'єднань можна використовувати типові програми ТУО, які мають гриф Міністерства освіти і науки України, суміжних з еколого-натуралістичним напрямів: гуманітарного, дослідницько-експериментального, науково-технічного, оздоровчого, соціально-реабілітаційного, туристсько-краєзнавчого, художньо-естетичного та інших, розміщених на сайті державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти” (посилання: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/navchalni-programi/>).

Директор НЕНЦ
доктор педагогічних наук
професор

В. В. Вербицький